

دانشگاه پیام نور

دانشکده هنر و رسانه

گروه علمی کتابداری و اطلاع رسانی

مطالعه روشهای پژوهشی و آماری مورد نیاز طرحهای تحقیقاتی و پایان
نامه ای رشته کتابداری و اطلاع رسانی براساس پایان نامه های انجام
شده در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در ایران

نگارش:

زینب بیگم عظیمی

استاد راهنما:

دکتر هادی شریف مقدم

استاد مشاور:

دکتر اسد الله آزاد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته کتابداری و اطلاع رسانی

۸۸/۱۲

این پایان نامه فروغی روشن در نگاه امید

پدر و مادرم .

از این رو در تلاش و آرزویی آهورایی به تقدم نگاه
آنها بهترین ها را تقدیم آنها می کنم.

و

تقدیم به همسر م که فرشته انسانیت و گوهر گرانبهای
زندگیم است.

و

در انتها به فرزند دلبندم کوثر سادات

پیشکش به:

سبزترین غزل آفرینش حضرت
رضا (ع)

و

زیباترین بهانه امید و انتظار، حضرت
مهدی (ع)

و

پاکترین سلالها آفرینش حضرت
فاطمه (س)

سپاسگذاری:

نگارنده مراتب سپاس و امتنان خود را حضور محترم جناب آقایان دکتر هادی شریف مقدم استاد راهنما و دکتر اسدالله آزاد استاد مشاور که با نهایت دقت و دلسوزی در تمامی مراحل تهیه و تنظیم این پژوهش نقش بسزایی داشته اند تقدیم می دارد. و از مدیریت کتابخانه های دانشگاههای فردوسی و تهران و تربیت مدرس به خاطر مساعدتهای فراوان ایشان در تحقق این پژوهش سپاسگذاری می کنم. علاوه بر خود وظیفه می دانم از مساعدتهای بی دریغ سه خواهر ارجمندم گلبوته سعیدی و سمیه محمدی و سمیه سادات عظیمی به خاطر کمک و راهنماییهای ارزنده شان در انجام این رساله سپاسگذاری می کنم.

زینب بیگم عظیمی - مشهد - زمستان ۸۸

چکیده :

این پایان نامه به مطالعه روشهای پژوهشی و آماری مورد نیاز طرحهای تحقیقاتی و پایان نامه ای رشته کتابداری و اطلاع رسانی براساس پایان نامه های دانشجویی انجام شده در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری ایران می پردازد با توجه به گسترده بودن جامعه ، نمونه ای آماری ما از سه دانشگاه بزرگ در رشته کتابداری ایران ، فردوسی ، تهران ، تربیت مدرس می باشد. هدف این تحقیق مشخص نمودن فراوانی روشهای پژوهشی و آماری پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکتری و طرحهای پژوهشی است. این پژوهش با روش تحلیل محتوی انجام گرفته است. ابزار گرد آوری اطلاعات لیست کنترل بوده است. یافته ها نشان می دهد که دانشگاه تهران در بین دانشگاههای مورد مطالعه بیشترین فراوانی را در تدوین پایان نامه به خود اختصاص داده است و پس از آن دانشگاه فردوسی و در انتها دانشگاه تربیت مدرس کمترین فراوانی را دارا می باشد.

بیشترین فراوانی روشهای پژوهش مربوط به روش پژوهش پیمایشی (۶۳٪) و کمترین فراوانی به روش پژوهش طراحی سیستم (۱٪) اختصاص یافته است، و روش پژوهش تاریخی هیچ عنوان پایان نامه ای را در بر نداشته است. بیشترین فراوانی در روش آماری، مربوط به روش آماری میانگین با ۶۷ فراوانی و پس از آن روش آماری تی با ۴۶ فراوانی می باشد و روشهای آماری ویلکاکیون ولون و دنیس و فریدمن هرکدام یک مرتبه، کمترین فراوانی را در بر داشته اند. ۳۰ عنوان پایان نامه در سال ۱۳۸۷ تدوین یافته است که در بین سالهای مورد مطالعه بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. نکته قابل توجه اینکه در ارتباط با فراوانی پایان نامه های دکتری دانشگاه فردوسی بیشترین فراوانی را با ۶۰٪ و دانشگاه تهران با ۴۰٪ کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده است و دانشگاه تربیت مدرس در تدوین پایان نامه دکتری فاقد فراوانی است. فقط دانشگاه فردوسی از بین دانشگاههای مورد مطالعه دارای دارای طرح پژوهشی است و در ارتباط با فراوانی جنسیت خانمها با ۵۸٪ فراوانی پیشتاز بوده اند.

فهرست مطالب

عنوان

فصل اول

صفحه

۲	۱-۱ مقدمه
۳	۲-۱ تعریف مساله
۴	۳-۱ تعریف عملیاتی اجزاء مساله
۴	۴-۱ مسئله و بیان سوالهای اصلی تحقیق
۴	۵-۱ هدف و فایده پژوهش
۴	۶-۱ روش پژوهش
۶	۷-۱ جامعه مورد مطالعه
۶	۸-۱ گرد آوری اطلاعات
۶	۹-۱ گرد آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات
۶	۱۰-۱ سابقه و ضرورت انجام تحقیق :
۷	الف: پیشینه تحقیق در ایران
۹	ب: پیشینه تحقیق در خارج از ایران

فصل دوم

۱۳	۱-۲ مقدمه
۱۳	۲-۲ پایان نامه چیست؟
۱۴	۳-۲ جایگاه و اهمیت پایان نامه در فرایند تحصیلی
۱۴	۴-۲ جایگاه طرحهای پژوهشی در دانشگاه و اهمیت طرح پیشنهادی پژوهش
۱۵	۵-۲ اهداف پایان نامه و رساله
۱۵	۶-۲ تعریف روش و روش شناسی علمی پژوهش
۱۶	۷-۲ تعریف روش پژوهش و روش علمی تحقیق
۱۷	۸-۲ اهمیت روش در کارهای علمی
۱۷	۹-۲ هدف از مطالعه روشهای پژوهش و روشهای آمار
۱۸	۱۰-۲ ویژگی های کلی روش
۱۹	۱۱-۲ طبقه بندی تحقیق بر اساس research by metode
۱۹	۱۲-۲ بکارگیری روشهای علمی در کتابداری و اطلاع رسانی (ماریپچ روش علمی)
۱۹	۱۳-۲ به کار گیری روش علمی در کارکردهای مختلف کتابداری و اطلاع رسانی.

۲۰	۱۴-۲ دیدگاه شناختی و فرد گرایی روش شناختی
۲۰	۱۵-۲ روشهای پژوهش
۲۰	انتخاب روش پژوهش
۲۳	۱۶-۲ تحلیل داده ها
۲۳	نقش آمار
۲۵	۱۷-۲ آمار غیر پارامتری

فصل سوم

۲۷	۱-۳ توزیع فراوانی جنسیت در دانشگاهها
۲۹	۲-۳ توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه های کارشناسی ارشد
۳۰	۱-۲-۳ توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه های کارشناسی ارشد در دانشگاهها
۳۲	۲-۲-۳ توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه های کارشناسی ارشد در سالهای مورد بررسی
۴۲	۱-۳-۳ توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری (استنباطی) در دانشگاهها
۴۴	۲-۳-۳ توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری (توصیفی) در دانشگاهها
	۱-۱-۳-۳ توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد به روش آماری (استنباطی)
۴۵	در سالهای مورد بررسی
	۱-۲-۳-۳ توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد به روش آماری (توصیفی)
۴۷	در سالهای مورد بررسی
۶۸	۱-۴-۳ توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه های دکتری در دانشگاهها
۷۸	۵-۳ توزیع فراوانی طرحهای پژوهشی در دانشگاه فردوسی مشهد
۷۹	۶-۳ موضوعات پایان نامه ای

فصل چهارم

۸۱	۱-۴ نتیجه گیری
۸۶	۲-۴ پیشنهادات
۸۶	۳-۴ در مورد تحقیقات آینده موارد زیر را می توان توصیه کرد:

منابع و ماخذ

فهرست جداول

۵	جدول ۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها و طرحهای پژوهشی در دانشگاهها
۲۷	جدول ۲. چگونگی توزیع فراوانی جنسیت

- ۲۸ جدول ۳. توزیع فراوانی جنسیت در دانشگاهها
- ۲۹ جدول ۴. توزیع فراوانی روشهای پژوهشی
- ۳۱ جدول ۵. توزیع فراوانی روشهای پژوهش در دانشگاهها
- ۳۱ جدول ۶. توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه های کارشناسی ارشد
- ۳۳ جدول ۷. توزیع فراوانی پایان نامه هاباروش پژوهش پیمایشی در دانشگاهها
- ۳۴ جدول ۸. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش تجربی دردانشگاهها
- ۳۵ جدول ۹. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش طراحی سیستم دردانشگاهها
- ۳۶ جدول ۱۰. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش کتابسنجی دردانشگاهها
- ۳۷ جدول ۱۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش ارزیابانه در دانشگاهها
- ۳۸ جدول ۱۲. توزیع فراوانی پایان نامه ها باروش پژوهش سندی/کتابخانه ای دردانشگاهها
- ۳۹ جدول ۱۳. توزیع فراوانی پایان نامه هاباروش پژوهش تحلیل محتوی دردانشگاهها
- ۴۰ جدول ۱۴. توزیع فراوانی پایان نامه هابا روش پژوهش علی/مقایسه ای دردانشگاهها
- ۴۱ جدول ۱۵. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش مطالعه موردی دردانشگاهها
- جدول ۱۶. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری (استنباطی) دردانشگاهها
- ۴۲ جدول ۱۶.۱
- ۴۳ جدول ۱۶.۲
- ۴۳ جدول ۱۶.۳
- جدول ۱۷. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری (توصیفی) دردانشگاهها
- ۴۴ جدول ۱۷.۱
- ۴۵ جدول ۱۷.۲
- ۴۶ جدول ۱۸. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد به روش آماری
- ۴۷ جدول ۱۹. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد به روش آمار (توصیفی)
- ۴۸ جدول ۲۰. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری تی (T) دردانشگاهها
- ۴۹ جدول ۲۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری اف (f) دردانشگاهها
- ۵۰ جدول ۲۲. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری کا (k) دردانشگاهها
- ۵۱ جدول ۲۳. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری زد (Z) دردانشگاهها
- ۵۲ جدول ۲۴. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری انوا (Anova) دردانشگاهها
- ۵۳ جدول ۲۵. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری پی ویو (Pvalue) دردانشگاهها
- ۵۴ جدول ۲۶. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری رگرسیون دردانشگاهها

جدول ۲۷. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری کروسیکال-

- ۵۵ والیس دردانشگاهها
- جدول ۲۸. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری یومان ویتنی دردانشگاهها ۵۶
- جدول ۲۹. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری فریدمن در ۵۷
- دانشگاهها
- جدول ۳۰. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری کلموگراف دردانشگاهها ۵۸
- جدول ۳۱. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری ضریب کرومر دردانشگاهها ۵۹
- جدول ۳۲. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری لون دردانشگاهها ۶۰
- جدول ۳۳. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری پیرسون دردانشگاهها ۶۱
- جدول ۳۴. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری اسپیرمن دردانشگاهها ۶۲
- جدول ۳۵. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد به روش آماری میانگین در دانشگاهها ۶۳
- جدول ۳۶. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری فراوانی دردانشگاهها ۶۴
- جدول ۳۷. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری واریانس دردانشگاهها ۶۵
- جدول ۳۸. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری جدول دردانشگاهها ۶۶
- جدول ۳۹. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری نمودار دردانشگاهها ۶۷
- جدول ۴۰. توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه های دکتری در دانشگاههای مورد مطالعه ۶۸
- جدول ۴۱. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری به روش آماراستنباطی دردانشگاهها ۶۹
- جدول ۴۲. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری به روش آمارتوصیفی در دانشگاهها ۷۰
- جدول ۴۳. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری تی (T) دردانشگاهها ۷۱
- جدول ۴۴. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری آزمون دو جمله ای دردانشگاهها ۷۱
- جدول ۴۵. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری انوا (Anova) ۷۲
- جدول ۴۶. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری کا (k) دردانشگاهها ۷۲
- جدول ۴۷. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری ویلکاکسیون دردانشگاهها ۷۳
- جدول ۴۸. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری فریدمن دردانشگاهها ۷۳
- جدول ۴۹. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری تعقیبی دانکن دردانشگاهها ۷۴
- جدول ۵۰. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری پیرسون دردانشگاهها ۷۴
- جدول ۵۱. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری اسپیرمن دردانشگاهها ۷۵
- جدول ۵۲. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری رگرسیون دردانشگاهها ۷۵
- جدول ۵۳. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری میانگین دردانشگاهها ۷۶

جدول ۵۴. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری فراوانی دردانشگاهها در

۷۶ سالهای مورد بررسی

۷۷ جدول ۵۵. توزیع فراوانی پایان نامه های دکتری با روش آماری نمودار دردانشگاهها

۷۸ جدول ۵۶. توزیع فراوانی طرحهای پژوهشی در دانشگاه فردوسی مشهد

فهرست نمودارها

۵ نمودار ۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها و طرحهای پژوهشی دردانشگاههای مورد مطالعه

۲۷ نمودار ۲. توزیع فراوانی جنسیت در دانشگاهها

۲۸ نمودار ۳ نمودار ۴.

۳۰ نمودار ۵. توزیع فراوانی روشهای پژوهشی در دانشگاههای مورد مطالعه

۳۳ نمودار ۶. توزیع فراوانی پایان نامه هاباروش پژوهش پیمایشی در دانشگاهها

۳۴ نمودار ۷. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش تجربی دردانشگاهها

۳۵ نمودار ۸. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش طراحی سیستم در دانشگاهها

۳۶ نمودار ۹. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش کتابسنجی دردانشگاهها

۳۷ نمودار ۱۰. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش ارزیابانه در دانشگاهها

۳۸ نمودار ۱۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش سندی/کتابخانه ای دردانشگاهها

۳۹ نمودار ۱۲. توزیع فراوانی پایان نامه هاباروش پژوهش تحلیل محتوی دردانشگاهها

۴۰ نمودار ۱۳. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش علی/مقایسه ای دردانشگاهها

۴۱ نمودار ۱۴. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش پژوهش مطالعه موردی دردانشگاهها

۴۸ نمودار ۱۵. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری تی (T) دردانشگاهها

۴۹ نمودار ۱۶. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری اف (f) دردانشگاهها

۵۰ نمودار ۱۷. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری کا (k) دردانشگاهها

۵۱ نمودار ۱۸. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری زد (Z) دردانشگاهها

۵۲ نمودار ۱۹. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری انوا (Anova) دردانشگاهها

۵۳ نمودار ۲۰. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری پی ویلو (Pvalue) دردانشگاهها

۵۴ نمودار ۲۱. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری رگرسیون دردانشگاهها

نمودار ۲۲. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری کروسیکال- والیس

۵۵ دردانشگاهها

۵۶ نمودار ۲۳. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری یومان ویتنی دردانشگاهها

۵۷ نمودار ۲۴. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری فریدمن دردانشگاهها

- نمودار ۲۵. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری کلوموگراف در دانشگاهها ۵۸
- نمودار ۲۶. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری ضریب کرومر در دانشگاهها ۵۹
- نمودار ۲۷. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری لون در دانشگاهها ۶۰
- نمودار ۲۸. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری پیرسون در دانشگاهها ۶۱
- نمودار ۲۹. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری اسپیرمن در دانشگاهها ۶۲
- نمودار ۳۰. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد به روش آماری میانگین در دانشگاهها ۶۳
- نمودار ۳۱. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری فراوانی در دانشگاهها ۶۴
- نمودار ۳۲. توزیع فراوانی پایان نامه های کارشناسی ارشد با روش آماری واریانس در دانشگاهها ۶۵
- نمودار ۳۳. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری جدول در دانشگاهها ۶۶
- نمودار ۳۴. توزیع فراوانی پایان نامه ها با روش آماری نمودار در دانشگاهها ۶۷
- نمودار ۳۵. توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه ها دکتری در دانشگاهها ۶۸
- نمودار ۳۶. توزیع فراوانی روشهای پژوهشی پایان نامه ها دکتری در دانشگاهها ۷۸

فصل اول

معرفی پژوهش

۱- مقدمه

بررسی پژوهش‌ها در هر کشوری نشان می‌دهد که در حوزه‌ی خاص چقدر پژوهش انجام شده است. از آنجا که در مقاطع زمانی گوناگون تمرکز به علل پیشرفت فناوری علمی متفاوت است، روند گرایش در انجام پژوهش نیز باید مطابق با آنها و در راستای پاسخگویی به نیازها متحول شود. پژوهش به مثابه فعالیتی برای هموار ساختن طریق علم و روشن کننده مسیر تجربی برای هر حوزه‌ای که داعیه پیمودن راه صحیح و دغدغه‌ی یافتن مطلوبترین شیوه تجربه را دارد اجتناب ناپذیر می‌نماید. حوزه علم کتابداری و اطلاع‌رسانی نظیر هر حوزه علمی دیگر عرصه کنکاش و جستجو است و از پژوهش علمی و آماری بی‌نیاز نیست.

بلوغ، پویایی و نو اندیشی هر رشته علمی را می‌توان با توجه به فعالیتهای پژوهشی آن رشته سنجید. تجلی این فعالیتها ممکن است گوناگون باشد که این گوناگونی با توجه به تناسب رشته علمی و ضرورت آن متفاوت است. هر یافته و پژوهش جزء از طریق به داوری خواندن صاحبان رأی و نظر به مرتبه علمیت نمی‌رسد و این داوری نیز جزء از طریق مکتوب کردن میسر نیست. اصولاً هر دانشجویی به ویژه در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری برای پایان کار خود لازم است اثری پژوهشی را تهیه نماید. این اثر در واقع عصاره و چکیده فعالیتهای آموزشی و پژوهشی او محسوب می‌شود. پایان نامه‌ها به معنای تایید پایانی کارتحصیلی یک دانشجو است. (فدائی، ۱۳۷۴).

پایان نامه‌ها، رساله‌ها، تزه‌های موضوعی که در مراکز آموزش عالی طرح می‌شوند از منابع تحقیقاتی هستند و نقش آنها در کمک به محققان و متخصصان دانشمندان رشته‌های مختلف مشهود است و ویژگی ژرف نگری و یا محدود بودن دامنه کار پایان نامه از لحاظ پژوهش بسیار با اهمیت است نگارنده پایان نامه برای یافتن سابقه کار و یا شواهد پژوهش، متون و ماخذهای راجستجومی کند که گاه از چشم دیگران به دورمانده است پایان نامه‌ها از منابع با ارزش تحقیقاتی به شمار می‌روند آگاهی از پایان نامه‌ها و درک استفاده از الگوها و روشهای آماری برای تحلیل داده‌ها یک فعالیت معمول در رشته‌های علمی است. مفاهیم و روشهای آماری برای درک جهان ما حیاتی است. علم به ما می‌آموزد که چگونه قضاوت عاقلانه و تعمیم آگاهانه در برابر عدم قطعیت اتخاذ نماییم. روش‌های به کار گرفته شده در آنها دارای اهمیت است از جمله بررسیهایست که نتایج حاصله از سویی در ارتقا شناخت دست اندرکاران آزمائش، موثر واقع شود و از سویی دیگر از دو باره کاریها در امر تدوین پایان نامه جلوگیری به عمل آورد و احتمالاً از نتایج حاصله از آن در برنامه ریزیهای آتی بهره گرفته شود. با گذشت بیش از چهل سال و اندی از آغاز فعالیتهای آموزشی

و پژوهشی رشته کتابداری و اطلاع رسانی در ایران، کارنامه پژوهشی و آماری آن باید مورد مطالعه قرار گیرد تا بتوان خلاءها و در مجموع تصویر کلی پژوهش و آمار را در این رشته باز شناخت پژوهش حاضر به این مهم رسیدگی می کند.

تحلیل آماری یا آمارباتوسعه و بکارگیری روشها و فنون سازمان دهی و تحلیل داده ها (معمولا داده های کمی) سرو کار دارد، به گونه ای که پایایی نتیجه گیری های مبتنی بر داده ها بتواند به صورت یکی از متون مورد پژوهش که نقش قابل توجهی در تولید اطلاعات علمی ایفا می کند و باید ایفا کند پایان نامه ها هستند این متون به لحاظ امکان تبادل نظرات دانشجو با اساتید و ارائه نظرات بدیع و ارائه نگرشهای نو حائز اهمیت است.

استفاده از الگوها و روشهای آماری برای تحلیل داده ها یک فعالیت معمول در رشته های علمی است. مفاهیم و روشهای آماری برای درک جهان ما حیاتی است. علم به ما می آموزد که چگونه قضاوت عاقلانه و تعمیم آگاهانه در برابر عدم قطعیت اتخاذ نماییم. نقش حیاتی آمار در پژوهش های علمی دست اندر کاران این حوزه را مجبور به فراگیری این علم نموده است. در سالهای اخیر آمار دستخوش تغییرات شده است. تجهیزات کامپیوتری و نرم افزار های آماری محاسبات پر زحمت آماری را حذف کرده است و امروزه بیشتر توجهات به مسئله تحلیل و تفسیر نتایج معطوف گردیده است. محققان حوزه کتابداری و اطلاع رسانی همانند دیگر حوزه های علوم در فرایند انجام پژوهش مبادرت به جمع آوری داده های عددی در خصوص یک موضوع می کنند. کسب دانش روشهای تحلیل کمی، متخصصان را در تفسیر صحیح این داده ها یاری خواهد کرد. بوشاوهارتر اظهار می دارند که استفاده از آمار، کتابداران را در بهره گیری از حداکثر اطلاعات تحقیقات یاری می نماید. (قانع، ۱۳۸۴)

۱-۲- تعریف مساله

اصولا مواد غیر کتابی از نظر محتوی اطلاعات اهمیت زیادی دارند. معمولا آثار پژوهشگران بیش از آن که به صورت کتاب در اختیار علاقمندان قرار بگیرد در نسخه های محدود به شکل مقاله در نشریات یا سمینارها، پایان نامه ها، انتشارات دولتی و امثال اینها منتشر می شود، یکی از این منابع با ارزش پایان نامه ها هستند که همه ساله مقادیر زیادی از امکانات دولتی و بخش قابل توجهی از نیرو و وقت اعضای هیات علمی را متوجه خود می کنند تا از نتایج حاصل چیزی برای رفع مشکل عاید شود و در انتها از دانش فردی به دانش اجتماعی تبدیل می شود.

پایان نامه هایی که دانشجویان رشته های مختلف دانشگاهها و موسسات عالی تهیه می کنند به دلایل فراوان از اهمیت ویژه ای برخوردار است روشهای پژوهش و آماری یکی از موارد مورد نیاز دانشجویان و اساتید و اعضای هیات علمی می باشد و تقریبا هیچ پایان نامه یا تز و یا رساله و

طرحی موجود نمی باشد که از این روش علمی در رساله خود بهره نبرده باشد و چه بهتر است که این روش پژوهش و آماری بیشتر شناسانده شود، در این پایان نامه سعی شده است که به این مهم دست یابیم. برای دست یابی به اینکه از کدام روش پژوهشی و یا آماری در پژوهش خویش استفاده کنیم و یا اینکه جای کدام یک از روشهای پژوهشی و آماری در تحقیق هایمان خالی است؟ بهتر است این پژوهش را دنبال کنیم.

۱-۳- تعریف عملیاتی اجزاء مساله

- دانشگاه تهران - دانشگاه فردوسی - دانشگاه تربیت مدرس

- **پایان نامه** : پایان نامه کاریست پژوهشی که بوسیله دانشجو و با راهنمای اساتید راهنما و مشاور جهت احراز درجه دانشگاهی کارشناسی ارشد به عنوان یکی از شرایط اخذ درجه مورد نظر انجام می شود.

- **طرح پژوهشی**: تهیه طرح پیشنهادی پژوهش برای دانشجویان دکتری به این دلیل لازم است که طرح پیشنهادی ضمن نشان دادن آمادگی آنها برای اجرای شایسته پژوهش، ارزش تحقیقی موضوع پژوهش را نیز روشن می کند. برای درخواست سرمایه گذاری و حمایت مالی سازمانها نیز معمولاً رایحه طرح پیشنهادی پژوهش ضرورت دارد. (پاول، ۱۳۷۹)

۱-۴- مسئله و بیان سوالهای اصلی تحقیق

۱. بیشترین روشهای پژوهش و آماری پایان نامه ای چیست؟
۲. توزیع فراوانی روشهای پژوهش و آماری به طور کلی چگونه بوده است؟
۳. توزیع فراوانی روشهای پژوهش و آماری در دانشگاههای مختلف چگونه بوده است؟
۴. توزیع فراوانی پایان نامه ها، از لحاظ جنسیت پژوهشگران چگونه بوده است؟

۱-۵- هدف و فایده پژوهش

شناخت روشهای پژوهش و آماری پایان نامه ای دانشگاه و بررسی روشهای پژوهشی و آماری پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکتری و طرحهای پژوهشی رشته کتابداری و اطلاع رسانی می باشد.

۱-۶- روش پژوهش

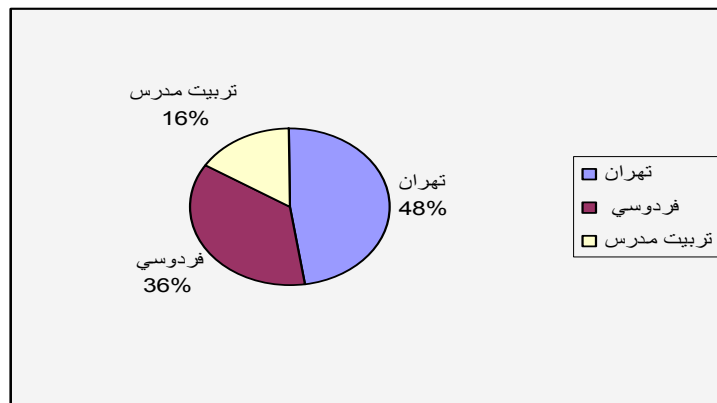
برای آشکار شدن روش های پژوهش در طول زمان می بایست پایان نامه ها از لحاظ روش پژوهش شناسایی شوند لذا در این پژوهش از روش تحلیل محتوی برای تعیین روشهای پژوهش استفاده شده است.

۱-۷ جامعه مورد مطالعه

جدول ۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها و طرحهای پژوهشی در دانشگاهها

دانشگاه	تعداد	درصد
تهران	۱۰۶	۴۸
فردوسی	۸۱	۳۶
تربیت مدرس	۳۶	۱۶
جمع	۲۲۳	۱۰۰

نمودار ۱. توزیع فراوانی پایان نامه ها و طرحهای پژوهشی در دانشگاههای مورد مطالعه

۱-۸ گردآوری اطلاعات

در این پژوهش برای گردآوری داده ها و یا همان اطلاعات مربوط به همان پایان نامه ها با مراجعه به کتابخانه های دانشکده های مورد نظر و مراجعه به قفسه ها و یا فیش برداری اطلاعات پایان نامه جمع آوری شده است .

روش گردآوری داده ها در این بررسی سیاهه ی کنترل بوده است که اطلاعات مورد نظر هر پایان نامه در آن درج شده است در این پژوهش با رویکرد اصلی روش پژوهش و آماری بررسی می شوند. از آنجا که یکی از اهداف این پژوهش آشکار ساختن فراوانی حاکم در انتخاب روش های پژوهش و روشهای آماری برای پایان نامه بوده است. ابتدا فهرستی از انواع روشهای پژوهش و روشهای آماری تهیه گردید و سپس به گروه بندی پایان نامه ها از لحاظ روش پژوهش و روشهای آماری و همچنین تفکیک همین پایان نامه ها در دانشگاههای مختلف پرداخته است .

دربری از روشهای پژوهش، پایان نامه ای تدوین نشده است لذا آن روشها از ملاک های تفکیک خارج شده اند. همچنین روش تحلیل استنادی در روش کتابسنجی جای گرفته است. در نهایت انواع روشهای پژوهش که پایان نامه های کتابداری و اطلاع رسانی در آن فراوانی داشته اند شامل موارد زیر است: ۱. پیمایشی ۲. تاریخی ۳. مطالعه موردی ۴. طراحی سیستم ۵. تجربی ۶. ارزیابانه (خوئی نژاد) ۷. علی/مقایسه ای ۸. سندی (کتابخانه ای) ۹. تحلیل محتوی ۱۰. تحلیل استنادی (کتابسنجی)

لازم به ذکر است که در پایان نامه هایی که دارای چندین روش پژوهش بوده اند؛ روش غالب به عنوان روش پژوهش انتخاب شده است. به عنوان مثال در پایان نامه هایی غالباً با روش پیمایشی اگر چه از روش طراحی سیستم استفاده کرده است روش پژوهش پیمایشی روش پژوهش آنها بوده است. و در روش پژوهش تاریخی هیچ پایان نامه ای نیست.

۱-۹-گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

ابزار گردآوری اطلاعات سیاهه کنترل بوده است. تهیه یک لیستی از روشهای پژوهش و روشهای آماری مقابله هرپایان نامه با آنها و کدگذاری لازم و گروه بندی پایان نامه ها. پس از جمع آوری اطلاعات و دسته بندی آنها با استفاده از روش آمار توصیفی، به تحلیل داده ها پرداخته شده است. همچنین از نرم افزار اکسل برای رسم نمودار و تجزیه تحلیل اطلاعات و داده ها استفاده شده است و از طریق جداول توزیع فراوانی در هر روش پژوهش و روشهای آماری در سالهای مورد بررسی نشان داده شده است.

۱-۱۰- سابقه و ضرورت انجام تحقیق: ضرورت انجام تحقیق:

هیچ چیز برای جوینده علم ضروری تر از تاریخ آن و منطق اکتشاف قوانین علمی نیست. راه کشف کردن خطا، به کاربردن فرضیه و روش آزمودن آن است. (لورد آکنن)

علم و پژوهش در رقم زدن سرنوشت ملتها نقشی موثر و کارساز یافته و به عنوان کارآمدترین سازوکار قدرت در مناسبات مالی و جغرافیای جهانی تأثیری عمده دارد. به زبان دیگر در مدیریت و مهندسی جهان امروز پیچیده ترین کشمکشهای سیاسی و حریصانه ترین سودجوییهای اقتصادی در قالب رویکرد های علمی و فن آورانه رخ می نماید و کلام آخر را در تعیین فرادستی و فرودستی ملتها مشخص می سازد. اصلی ترین کانونهایی که می توانند ایجاد کننده و هدایتگر انگیزه های جستجوی گری و پژوهندگی در راستای آرمانهای ملی باشد دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی است. در میان این دو مرکز پژوهندگی تحصیلات تکمیلی در دانشگاهها به عنوان فرایند پرورش دهنده

محققان سازوکاری پژوهشگرآفرین است که محققان فردای جامعه با نگارش پایان نامه های خود اولین پژوهش خود را برای حل مسائل گوناگون اجتماعی تجربه می کنند. طبیعی است که پژوهش در خلا صورت نمی گیرد یعنی لازم است که هر پژوهش در تداوم پژوهشهای قبلی انجام گیرد این امر از یک سو ازدوباره کاریها جلوگیری می کند و ازسویی دیگر از داده های تحقیقات پیشین بهره می جوید. ارتقا دانش به همین تداوم وابسته است هر پوششی متکی به دستاوردهای پیشین است در حالی که سخنی تازه دارد.

الف: پیشینه تحقیق در ایران

اکرمی (۱۳۷۱)، در پژوهشی با عنوان "ارزیابی پایان نامه های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی از نظر کاربرد روش پژوهش در آنها از سال ۱۳۵۵-۱۳۷۰ در سه دانشگاه تهران، شیراز و علوم پزشکی ایران" به بررسی پایان نامه های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی از لحاظ کاربرد روش علمی پژوهش و رعایت اصول و مراحل پژوهش می پردازد و پژوهش به روش تحلیل محتوی انجام شده است یافته ها نشان می دهد که ۸۰٪ پایان نامه ها از روش توصیفی، ۳٪ تحلیل استنادی، ۱۲٪ تاریخی، ۵٪ از روش مطالعه موردی و ۳۸/۳۷٪ پایان نامه ها ترجمه و گرد آوری شده است.

شعبانی (۱۳۷۲)، در پایان نامه خود با عنوان بررسی نگرش فارغ التحصیلان کارشناسی ارشد رشته های علوم انسانی شاغل در مراکز تحقیقاتی علوم انسانی اجتماعی در سال ۷۲ نسبت به آموزش دروس روش تحقیق دوره تحصیلی خود بیان می کند که: نگرش فارغ التحصیلان مزبور نسبت به روش تحقیق و عوامل آموزشی آن متوسط یا خنثی (نه منفی، نه مثبت) اما با آرایش روبه منفی است.

ملیح (۱۳۷۶)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل محتوی مقالات کتابداری و اطلاع رسانی در نشریات ادواری فارسی منتشر شده در سالهای ۱۳۷۰-۱۳۷۴" با استفاده از روش پیمایشی به بررسی پراکندگی موضوعی، رشد کمی تعداد مقالات، مقالات تالیف و ترجمه، مقالات پژوهشی و غیر پژوهشی و روشهای پژوهشی بکاررفته در آنها پرداخته است. یافته ها حاکی از این است که بیشترین روشهای پژوهشی مورد استفاده روش پیمایشی با ۸۳/۶۱٪ و کمترین روش تجربی با ۱/۶۳٪ است.

رفیعی نژاد (۱۳۷۷)، در پژوهش خود با عنوان تعیین نمونه بوسیله آمار بیز در استنباط آماری نقل می کند. روشهای آماری به اندازه های نمونه بستگی دارد. یک نمونه باندازه های بهینه هزینه زیادی ندارد و دقت کافی رافراهم می کند چون توزیع نمونه به چند پارامتر بستگی دارد، تعیین نمونه با اندازه بهینه در آمار کلاسیک همیشه آسان نیست.

کبودی (۱۳۷۸)، در بررسی کیفی استفاده از روشهای آماری مقالات چاپ شده در مجلات علوم پزشکی ایران ۱۳۷۷ جهت وضعیت استفاده از روشهای آماری در مجلات تایید شده توسط کمیسیون نشریات علوم پزشکی کشور با روش نمونه گیری تصادفی، ۹۰ مقاله مداخله ای یا مشاهده ای تحلیلی که در سال ۱۳۷۷ چاپ شده بودند مورد مطالعه قرار گرفتند. برای هر مقاله نوع تحقیق بیان شده، نوع تحقیق بر اساس مطالعه روش کار، انواع آزمون آماری ذکر شده در قسمت روش کار، انواع آزمون بکاررفته در بخش نتایج، وجود آمار شناس در لیست نویسندگان یا در بخش تشکرات و برخی از سایر ویژگیهای مهم در ارتباط با روشهای آماری، ثبت شد. به علاوه برای هر مقاله آزمونهای آماری پیشنهادی نیز مشخص شد. از نظر نحوه بیان روشهای آماری، در ۳۸٪ مقالات یا اصلاً روشهای آماری ذکر نشده بود و یا فقط به آوردن نام چند روش آماری در قسمت روش کار محدود شده بود. بیشترین آزمونهای بکاررفته نیز به ترتیب آزمون T-student و آزمون k مربع است.

محسن زاده کواریموم (۱۳۷۸)، در پایان نامه خود با عنوان کشف معادله حاکم بفرایند زیست موضوعات و روشهای پژوهش پایان نامه های رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی معتقد است: که ابزار گردآوری داده هالیست کنترل بوده است و از روشهای پژوهش تحلیل محتوی، کتابسنجی و فنون ریاضی در این پژوهش استفاده شده است. در این پژوهش برای تفکیک پایان نامه ها از نظر موضوعی، یک طرح موضوعی بر مبنای نظام موضوعی لیزا تنظیم شده است. پایان نامه ها از لحاظ روش پژوهش نیز در ۱۰ نوع روش پژوهشی تفکیک شده اند. روش پژوهش (پیمایشی) از قدیمی ترین روشها در این حوزه می باشد که هرگز دچار زوال نشده است و همواره از سیری صعودی تبعیت کرده است. فرایند زیست روشهای (تاریخی)، (تجربی)، (تحلیل محتوی)، (طراحی سیستم) و (کتابسنجی) نیز از سیر صعودی تبعیت کرده است. روش کتابخانه ای از قدیمی ترین روشها در این حوزه است که بر خلاف سایر روشها از سیری رو به افول تبعیت کرده است با وجود قدمت کم (دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شمال) روش پژوهش (طراحی سیستم) در این دانشگاه بیشترین فراوانی را داشته است و پس از اوجگیری خود، در انتهای دوره مورد بررسی دچار افول شده است.

پادیار (۱۳۸۰)، در پایان نامه کارشناسی ارشد خود بیان می کند: این تحقیق جهت بررسی و شناخت گرایشهای پایان نامه های تحصیلی حسابداری از رویکردی موسوم به نسبی گرایی استفاده شده است. در قالب این رویکرد از طریق عناصری چون نمونه - موضوع - تئوری و روش تحقیق شش حوزه یا الگو شناسائی شد و بر این اساس نمونه انتخاب شده مورد بررسی قرار گرفت که نتایج نشانگر کثرت پایان نامه ها در دو الگوی انتفاع به تصمیم / تصمیم گیرنده / رفتار جمعی و

فرد استفاده کننده می باشد . همچنین آزمون فرضیات بیانگر آن است که حدود ۹۵ درصد از پایان نامه های موجود از روشهای تحقیقی غیرتجربی استفاده نموده اند .

صادقی (۱۳۸۰)، در گزارشی با عنوان هیچ مکانیزم برای ارزیابی روش های آماری در ایران وجود ندارد معتقد است که علم آمار به عنوان ابزار برنامه ریزی به منظور کاربردی شدن در مسائل درزندگی روزمره یاد کرد. در واقع بدون داده های آماری صحیح نمی توان منابع را خوب شناخت و از امکانات استفاده مطلوب برد. قدر مسلم هیچ مدیری بدون داده های آماری دقیق نمی تواند در اداره امور سازمانهای دولتی ، خصوصی و تعاونی موفق باشد . در دنیای امروز همه چیز براساس داده های آماری سنجیده می شود و هیچ برنامه ریزی اصولی و تصمیم گیری مناسب بدون آمار کاربرد ندارد.

منصوریان (۱۳۸۱)، در پژوهش خود با عنوان روشهای پژوهش کیفی و کمی در علوم اجتماعی به شیوه طراحی و آموزش یک پروژه پژوهش کمی را برای خوانندگانی که تمایل به نوشتن یک طرح تحقیق کمی دارند ، ارائه می دهد . برای روشن شدن مطلب ، مفاهیمی چون متغیر و انواع آن ، فرضیه و انواع ویژگیها و چگونگی آزمایش کردن آن و نیز سطح و واحد مطالعه را تعریف و بررسی می کند . نویسنده سپس به خطاهای پژوهشی اشاره نموده و به خواننده می آموزد که تا حد امکان از این خطاها - بوم شناختی ، کاهش گرایی ، تکرار ، پایان شناسی و رابطه دروغین و کاذب - فاصله گیرد . مولف پس از شرح مراحل اجرای یک پژوهش کمی با طرح چند نمونه مراحل مذکور را به صورت عملی به خواننده آموزش می دهد.

ب: پیشینه تحقیق در خارج از ایران

لازم به ذکر است که اگرچه منابع بیشماری در نتیجه کاوش در این زمینه بدست آمده است لیکن توجه این پژوهش به مواردی است که از لحاظ ارتباط علمی و انتشار افکار و عقاید و تحول حوزه های علمی به نوعی به عامل زمان توجه شده است و به بررسی روشهای پژوهشی و روشهای آماری در طی دوره های زمانی پرداخته است .

والاس^۱ (۱۹۸۵) ، در استفاده از روشهای آماری در کتابداری و اطلاع رسانی بیان می کند که وقتی داده ها آماده تحلیل شدند پژوهشگر می تواند، آمار توصیفی، آمار استنباطی یا هر دو را برای استفاده انتخاب کند. آمار توصیفی غالب ترین نوع تحلیل داده هاست که توسط پژوهشگر در کتابداری و اطلاع رسانی بکار می رود.